

Svitlana Busel. Gender Parameters of the Figurative World of Volodymyr Svidzinsky.

The article deals with gender markers in the themes, motives and images of V. Svidzinsky's poetry. Women's and men's beginnings are represented by mythical-folklore and original author's images. There are ancient elements in the color of the genre (fire, air embody masculine, water, earth - feminine); objects of planetary scale (sun, moon, stars); flora and fauna. In particular, the article analyzes gender markers in the themes of love and life, most vividly embodied in the leitmotif of the garden. In the endless movement of being, the female beginning is necessary for men to self-expression, isolation, affirmation. Women are endowed with a mysterious depth. A woman in the poetic world of Svidzinsky is an ambivalent image. First of all, this is the beloved poet, which correlates with the ideal of the Eternal Divine, carries all life-giving values in itself. But often it's an awful surrealistic image. In the wanderings of the poet, the labyrinths of the unconscious can be found phantasmagoric demonic hypostases of the female, capable of taking power, courage, and the joy of the hero, turn into a lurid way of death.

Key words: gender approach, Svidzinsky, image, myth.

УДК 811.161.2'282.3(477.8)

Юрій Громик

ORCID ID: 0000-0002-8753-3357

**Діалектні елементи в художніх текстах
Володимира Свідзинського**

Проаналізовано волинсько-подільські та інші народнорозмовні елементи, засвідчені в художніх текстах Володимира Свідзинського. Простежено виразні діалектні відмінності на всіх рівнях мовної системи. Відзначено, що більшість використаних поетом власне лексичних, лексико-семантичних та лексико-словотвірних діалектизмів у кінці XIX ст. – першій половині XX ст. сприймалися як складова частина лексичного фонду загальнонаціональної мови.

Ключові слова: літературна мова, народна мова, діалектизм, художній текст, В. Свідзинський.

Нова українська літературна мова за більше як два століття своєї історії зазнавала помітних змін не тільки щодо розширення сфер уживання, а також збагачення функційних стилів, але й щодо її внутрішньої фонетичної та граматичної організації, лексичного складу. Істотним чинником у цих змінах практично в усі періоди були взаємозв'язки літературної мови з народними говорами.

Відомо, що нова українська літературна мова розвинулася на основі середньонаддніпрянського діалекту південно-східного наріччя, проте активно увібрала в себе та органічно уніфікувала в

єдину систему елементи двох інших наріч. На основі наддніпрянського варіанта літературної мови з активним залученням елементів волинсько-подільської та східноукраїнської діалектної стихії досконали і високо художні зразки поетичного мовлення створив Володимир Свідзинський.

А. Діалектні відмінності у фонетиці, словозміні, синтаксисі

У художньому мовленні В. Свідзинського відображено деякі специфічні особливості українських говорів на фонетичному рівні. Збереження етимологічних [e] та [o] в закритому складі (*Дашок над колонками танку розіп'яв свої крила – та й спить, і завіяний погреб спить* [4, с. 335]; *І невольники волі його так безумно, так трепетно поривалися серцем до серця* [4, с. 81]; *Там, в височині, де з зор насипана дорога, проходять вічні «каравани бога»* [4, с. 341]) – виразна особливість північноукраїнського вокалізму, щоправда, таке явище в опрацьованих текстах спорадичне. Натомість із говорами південних наріч співвідносяться випадки заступлення [e] та [o] через [i], найімовірніше, внаслідок гіперизму: *ясінь* < *ясень*, *ятіл* < діал. *ятел* ‘дятел’, *топіль* < *тополь* (родовий відмінок множини іменника *тополя*), *берігом* < *берегом*, пор.: *Він прямий і високий – розум, як ясінь, здійсмається він* [4, с. 276]; *До нашого саду унадився ятіл* [4, с. 92]; *Померхли верхівки топіль* [4, с. 211]; *Над озером, діброви красень, старий високостанний ясень над самим берігом стоїть* [4, с. 358].

Кількома виразними прикладами представлено дисимілятивні зміни приголосних. Наслідок дистантної регресивної дисиміляції за місцем творення [д...т] > [й...т] відображено у звуковій структурі іменника *ятіл* < *дятел*, пор.: *До нашого саду унадився ятіл* [4, с. 26]. Як результат дистантної регресивної дисиміляції за місцем творення [ж...с] > [й...с] можна розглядати звукову структуру іменника *ясмин* ‘жасмин’ та похідного відносного прикметника *ясминовий* ‘жасминовий’, пор.: *На західних полях, у намерку, і ясен не так шумить, і ясмин не так пахне* [4, с. 178]; *А ясмин поникає на жовті руки крушини* [4, с. 178]; *Я для тої, що прийде надвечір, нагинаю, ламаю ясмин* [4, с. 311]; *Ласкавий мир в вечірньому промінні, ласкавим світлом дихає ясмин* [4, с. 143]; *І уже гляділа місця, щоб звинутись і тихцем задрімати на сухому, під ясминовим кущем* [4, с. 122]. Дистантну регресивну дисиміляцію [р...р] > [й...р] маніфестує структура *байбарис* ‘барбарис’, пор.: *У лощовині кущ байбарису прошумить нам летючий докір* [4, с. 202]. Структури

ятел, ятіл, ямин, яминовий, байбарис уживані в південно-західних говорах, звідки, природно, й були перейняті В. Свідзинським.

Орієнтація на народне мовлення виявляється в уживанні давньої форми *чміль* (< *чмель*) без результату регресивної контактної асиміляції за дзвінкістю, що засвідчена у звуковій структурі загальноновживаного відповідника *джміль*, пор.: *Білий оболон став, – і на нім, як той чміль на цвіті черемхи, тяжкотіло розсівся грім* [4, с. 129]; *А тепер він скрізь, де гляну: у чмеля на черевку, в цвіті верб і на ліщині, на ометах вечорів* [4, с. 266]. Безпосередньо з живого народного мовлення В. Свідзинський перейняв і форми *черет*, *болонь* – відомі у поліських та ряді південно-західних говорів фонетичні варіанти загальноновживаних лексем *очерет*, *оболонь* із наслідком повної афери, пор.: *Черет і осока обняли сонний став, і пусто скрізь* [4, с. 23]; *Шукає чуда в звуках, у світлі, в старому гаю, на квітчастій болоні* [4, с. 264].

Закономірності діалектної фонетики ілюструє відсутність протетичного приголосного (зрідка – голосного) в тих словах, що в частині говорів та літературній мові закріпилися з протезою: *І довго лірник темний, з лицем проясненим, склонивши ухо, сидить і непорушно наслухає оте сухе, разливе цвіркотіння* [4, с. 66]; *Встаю до світа, удочку беру, іду на Лош краснопірку ловити* [4, с. 139]; *Улицю укрили петрові батоги* [4, с. 180]; *І на піску якийсь чудний узенький слід, мов борозна, тонким ребром проведена* [4, с. 283]; *І шерхлий осокір над нами ржаво крекче* [4, с. 202]. Щоправда, в поетичних текстах В. Свідзинського спостережено порівняно велику частотність протези [і] перед приголосним (вона виступає в основному тоді, коли попереднє слово закінчується на приголосний): *Послала мати бистрого Івася і з ним Оленку полуниць ірвать* [4, с. 154]; *Вибиваючи грім копитами, аж зривалась у сніг кульбаба, він імчав мене, де хотів я...* [4, с. 217]; *Як ізімкнеться перстень віків на пальцях чарівника, як заглухну і я* [4, с. 227]; *Ранок іллє голубим, моститься сонце на гілку* [4, с. 121]; *Не прийшла ти. Один без тебе, я липовий цвіт ірвав* [4, с. 168]; *Десь ізвисока: кру! кру!; Я високе чоло ізловлю, полоню* [4, с. 169].

Художнє мовлення В. Свідзинського частково відображає специфіку української діалектної словозміни. Іменник *сад* у місцевому відмінку однини часто представлений формою *у (по) саді*: *Одинока хата при долині, посеред неоглядних полів, тінь*

глибока в саді [4, с. 31]; *Дитино моя, убито тебе, в потоптанім саді розп'ято тебе* [4, с. 259]; *Я не сам: таємний дух зо мною в давнім саді* [4, с. 37]; *Як поскочить по гілці – блиск ударить по саді* [4, с. 92]. Флексія *-і* співвідносна з давніми **-ǫ*-основами; словоформи у *'сад'і*, на *'верс'і*, по *'л'од'і* характерні для багатьох говорів усіх трьох наріч [3, с. 100].

Кілька іменників, співвідносних із давнім типом відмінювання на **-ǫ*, в родовому відмінку однини виступають з історично закономірною флексією *-а*: *Затремтіло світло. Серед сна у колисці кинулась дитина* [4, с. 202]; *На південнім обрії весна одчинила двері днів погідних, і верба сіяє край потоку* [4, с. 49]; *І тільки чути віддалі сріблясте булькання потоку* [4, с. 360]; *І хитається без звука білих віял довгий ряд* [4, с. 77]. Подібну форму має іменник *сарай* тюркського походження: *От і двір мій. Ніщо не змінилось: козла на дрова, низенькі штахети і, перетягнена од сарая до берези, корява мотузка* [4, с. 128]. Простежено навіть випадок адвербіалізації такої форми: *одвіка* 'одвіку, споконвіку', пор.: *В таємних застумах одвіка не чутний голос чоловіка ні звіра* [4, с. 357]. В українській літературній мові як нормативні закріпилися форми з закінченням *-у*, які зумовлені аналогією до іменників давнього типу відмінювання на **-й*. Більша супроти літературної мови продуктивність флексії *-а* в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду 2 відміни спостережена в багатьох українських говорах [3, с. 91].

Одиничними прикладами представлено випадки інших аналогічних модифікацій. Наприклад, наявна в реченні *Прекрасні верби поникли од сльоз* [4, с. 308] форма *сльоз* як еквівалент літературно-нормативної структури *сліз* є результатом аналогії до тих відмінкових форм цього іменника, де [о] виступає в відкритому складі (йдеться про форми *сльоза*, *сльози*, *сльозу*, *сльозою* і под.). У реченні *Десь з'єдналися тисячі сонців, що так сіяє гарячий ранок* [4, с. 57] представлено форму родового відмінка множини іменника *сонце* – *сонців*, якій у літературній мові відповідає варіант *сонць*; флексія *-ів* у формі *сонців* зумовлена аналогією до форм давнього типу на **-й*. Простежено також випадок вирівнювання форми знахідного відмінка однини іменника 3 відміни *оболонь* за зразком відповідних форм 1 відміни: *Ступай, мій коню, на незайману оболоню* [4, с. 172]. Іменникові форми *клень*, *кораль* (пор.: *Сіверкий, похмурий день. Не шумить шумливий клень* [4, с. 69]; *О дивна мить!*

Мов крізь кораль намиста, крізь тебе нитка часу переходить [4, с. 320]) – результати переоформлення іменників твердої групи *клен, корал* за зразком іменників м'якого типу відмінювання. Словоформи *свердел, трумно* (пор.: *Став блискучий свердел на моїй свічі* [4, с. 221]; *Ялове дерево добре на трумно* [4, с. 252]) – наслідки флективного переоформлення та родового переосмислення іменників відповідно середнього роду *свердло* та жіночого роду *труна*.

Особливостям діалектної словозміни відповідають використані В. Свідзинським форми родового відмінка однини іменників 3 відміни з історично закономірною флексією *-и*: *Прийди один в зелений храм, в дрімучий гай прийди, юначе, і в тихости зостанься сам* [4, с. 359]; *І повне скорби, згук по згуку прозїрно лється ку-ку, ку-ку. І згуки ті падуть, падуть як краплі крові, як коралі* [4, с. 359]; *Вона не зна й ніхто в гаю тієї тайности не знає* [4, с. 360]. Закінчення *-и* в таких формах типове для південно-західних говорів [3, с. 113].

Найімовірніше, впливом діалектної словозміни зумовлене часте використання поетом членних нестягнених прикметникових форм, успадкованих українською народною мовою з давньоруської доби. У художньому мовленні В. Свідзинського відображено повні прикметникові форми переважно жіночого роду: *У саду мого дитинства виростало три берези. Що одна коло окопу, над дорогою другая* [4, с. 210]; *Тоді ж то, визволена з пїтьми, обмита в крові, зростить земля нам цвіт незнаний* [4, с. 21]; *Моя вечірня зоря горить не так, як рання* [4, с. 25]; *Бою смертельна криця не гримить і не іскрить у нїм* [4, с. 27]; *Нїч голубая, нїч потекла* [4, с. 74]; *Снігур гуде, снігур гуде в саду про тебе, зимо, довгая неволе* [4, с. 348]; *Печаль оберну в тїнь золотую* [4, с. 91]. Фіксації відповідних форм середнього роду та множини поодинокі: *Огненні коні скам'яніли, уже не підуть оббігати своє одвічнеє кружало* [4, с. 337]; *Таємнеє рушіння пригорне яре баговіння і теє марево вабне нїби завїсою запне* [4, с. 358–359].

Аналізовані поетичні тексти широко засвідчують також членні нестягнені форми вказівних займенників жіночого і середнього роду: *А навіщо тобі тая крайка у сім огнів?* [4, с. 227]; *Тая ліщина, що клонить дві гілки з навислої кручі, на неї ронить свої сережки пахучі* [4, с. 334]; *Ти достань мені тую тростку, що я нею владав на волі* [4, с. 165]; *Як угледїла теє миша, зараз нишком підкралась до*

рота [4, с. 166]; *Таємнеє рушіння пригорне яре баговіння і тес марево вабне ніби завісою запне* [4, с. 358–359]. Архаїчні членні нестягнені форми прикметників і вказівних займенників жіночого, середнього роду та множини нині відомі в поліських і багатьох карпатських говірках [5, с. 9].

Під впливом діалектного мовлення в поетичних текстах В. Свідзинського давніми нестягненими формами родового відмінка однини представлено присвійні займенники *твій, мій*: *А імені твогого звук – як огнекрилий мак у полю...* [4, с. 35]; *Та ж тобі царівна не рівня, не улюбить тебе, не вшанує, до твогого умислу не пристане* [4, с. 162]; *Коло вікна твогого, коли приходить день, не я турбую віти горобини й вишень* [4, с. 180]; *Тихосте, тише, по чому пізнати близькість твогого дому?* [4, с. 132]; *Вийду з кола твогого золотого. Та не згасять ніколи роки зорне світло круг серця мойого, слід небесний твоєї руки* [4, с. 42]. Форми на зразок *мо'його, тво'його, мо'його, тво'його* відомі в говорах усіх трьох українських наріч [3, с. 158].

Специфіку діалектної словозміни відображає використана В. Свідзинським стягнена форма родового відмінка однини вказівного займенника жіночого роду *та*: *Так ти на мене вієш чаром і радістю тії весни, коли мов сонячним пожаром юнацькі обнялися сні* [4, с. 52]. Форма *т'ї'ї* як еквівалент літературної *тієї* нині фіксується у волинських говірках, частково в інших південно-західних говорах [2, с. 87], а також в усіх південно-східних діалектах [5, с. 185]. Навіть у середньонаддніпрянському говорі стягнені форми вказівних займенників жіночого роду в родовому та орудному відмінках однини *ц'ї'ї, т'ї'ї, ц'ї'їу, т'ї'їу* мають більшу частотність супроти співвідносних нестягнених форм [5, с. 185].

Займенники 3 особи після прийменників в опрацьованих текстах уживані переважно з приставним [н], проте один раз трапляється форма без [н]: *Подивлюсь на йогого – воно, як та калина, червоніє* [4, с. 83]. Паралелізм у вживанні форм типу *на 'його, на 'н'ого* характерний для південно-східних говорів [5, с. 185]; форми без приставного [н] домінують у північноукраїнських діалектах [5, с. 190], часто фіксуються у волинських говірках [3, с. 152].

Безпосереднє наслідування живого народного мовлення виразно відчутне в кількох явищах дієслівної словозміни. У віршах В. Свідзинського широко представлено стягнені безфлексійні форми 3 особи однини теперішнього часу дієслів 1 дієвідміни зі

скороченим варіантом суфікса основи теперішнього часу *-а-*: *Став награвати. Там-то дивне диво! Сопілка явно словом вимовля...* [4, с. 157]; *А як станем вертатись додому, щоб і яблука вже поспіли. Під мостом нехай море хлюпа* [4, с. 163]; *Так щоночі: проквіляє дико, ламле віття, стогне та ячить, б'є у двері, припада до вікон сніговими більмами очей* [4, с. 224]; *Ще й голуб з гілки бука аврука в тінь хитку* [4, с. 124]; *А бистрі ночі так дико пахнуть, а вітер бризка дощем в обличчя* [4, с. 273]; *Вона не зна й ніхто в гаю тієї тайности не знає* [4, с. 360]. За аналогією це явище відображено й у відповідній формі дієслова *мріти*: *Марч^іти в дряглому дворі, де мороком мар'янка мрі* [4, с. 228]. Така інновація представлена в багатьох південно-східних говорах, а подекуди поширилася й на північні та південно-західні діалекти [3, с. 319], наприклад, простежується в подільських та бойківських говірках [5, с. 175].

Часто трапляються стягнені безфлексійні форми 3 особи однини теперішнього часу дієслів 1 дієвідміни на *-е*, перед яким після губних приголосних розвинулося епентетичне [л]: *Невдалеку, по зломчастому придолинку, – чути, – ручай паде* [4, с. 45]; *І смутно паде розмова, як листя в темну криницю* [4, с. 109]; *Одна сніжинка паде на лід, і вітер жене її в безвість* [4, с. 191]; *Лиш на галяві піч горбата, роздійнявши закурену пащу, так і паше вогнем та чадом, так і сапле – аж жежко дивитись!* [4, с. 160]; *Так щоночі: проквіляє дико, ламле віття, стогне та ячить* [4, с. 224]; *Тихо плавле, до місяця грає померклим сріблом парчевий рукав* [4, с. 174]; *Плавле черлян над кущем бузиновим* [4, с. 110]. Наведені форми *паде* < *падає*, *паше* < *паш'їє*, *сапле* < *сапайє*, *ламле* < *ламає*, *плавле* < *плавайє* – інновації: склалися вони внаслідок втрати [й] в інтервокальній позиції та наступного стягнення [а] або [і] та [е] в [е] з розвитком після губних епентетичного [л], пор. зафіксований Б. Грінченком паралелізм *ламає* і *ламле* [1, II, с. 343], *сапає* і *сапле* [1, IV, с. 102], *щипає* і *щипле* [1, IV, с. 525] та под. Нині ареал найактивнішого функціонування форм на зразок *ко^лпе*, *зне*, *спі^лве*, *че^лке*, *др'імле* – бойківський говір [5, с. 175–179].

Подібне фонетичне стягнення засвідчене в інших формах дієслів: *мірю* < *міряю*, *падуть* < *падають*, *заламлеться* < *заламається*, *поламлеш* < *поламаєш*, пор.: *А тепер... я не знаю... Зором мірю безмір'я. Хто я, де я? – питаю* [4, с. 62]; *Пелюстки легкі, злетівши з верховини, падуть зірницями в холодну течію* [4, с. 24]; *То дзвінко падуть гарячі плюскоти сонця, то сиплються в*

морок блискучі стружки зірниць [4, с. 61]; *І повне скорби, згук по згуку прозiрно ллється ку-ку, ку-ку. І згуки тi падуць, падуць як краплі крови, як коралі* [4, с. 359]; *Ти ступиш до неї – еге! Заламлеться під тобою, захрустить, як осінній лід* [4, с. 178]; *Як бовдур, грянеш з високості, малим куцям поламлеш кості* [4, с. 217].

Висока частотність характерна для форм 1 особи множини дієслів теперішнього та майбутнього часів, а також наказового способу з флексією -м відповідно до доміантної в літературній мові -мо: *Куди пливем? Чого ці води так смутно плюскають у тьмі?* [4, с. 33]; *Ще леліємо, друзі, ще світимся хитким, тріпотливим огнем* [4, с. 87]; *Десь, може, знайдем яблуко незірване* [4, с. 26]; *І поділим плюскіт вод прозорих на піщаній замілі в затінні* [4, с. 38]; *Сіть здригнеться – і ми посиплемся і, як бризки в траві, пропадем* [4, с. 87]; *А як станем вертатись додому, щоб і яблука вже поспіли* [4, с. 163]; *Ходім у сад покинутий...* [4, с. 26]; *“Нехай же налітають бурі, ми серце сонцем одягнім* [4, с. 40]; *О брате мій, востаннє спом’янім, як золотились ми* [4, с. 48]. Закінчення -м у таких формах поширене в багатьох українських говорах і широко відображене в літературі [3, с. 320].

Ряд діалектних дієслівних інновацій, відбитих у художньому мовленні В. Свідзинського, можна продовжити формами 2 особи однини наказового способу дієслів, корені яких закінчуються на приголосний, із нульовим афіксом наказового способу. Таке явище помічено, наприклад, у формі дієслова *розпастися*: *Став той хлопець возити дрова, та ніяк не надасть, хоч розпадеться* [4, с. 160]. Структури на зразок *пок'лад'с'а, роз'пад'с'а, за'мет', при'вез', при'вед'* в українській мові витіснені на діалектну периферію, а як літературна норма закріпилися їх варіанти з афіксом наказового способу -и.

Виразні діалектні явища – дієслівні форми 2 особи множини наказового способу з історично закономірною флексією -те після суфікса наказового способу -і-: *То ви марно сюди не ходіте і голосом не ячіте...* [4, с. 182]. Форми такого типу збережені переважно в архаїчних українських діалектах, а в літературному писемному мовленні вживані як архаїзми за абсолютного домінування вторинних за походженням структур із закінченням -т' [2, с. 191].

Можливо, вплив діалектного оточення (або старої книжної традиції) виявлено в уживанні активних дієприкметників теперішнього часу з суфіксом *-ч-(ий)*, пор.: *Як надра темряви твій зір, як полум'я уста томлючі* [4, с. 22]; *Деся сонце сходило тоді, ростучим блиском світ був повен* [4, с. 338]; *І серце сп'янить у стозвучнім огні, зовучим мревом заграє* [4, с. 58]; *У лощовині куц байбарису прошумить нам летючий докір* [4, с. 202], а також пасивних дієприкметників теперішнього часу з афіксами *-м-(ий)*, *-ом-(ий)*, а також *-єм-(ий)*, пор.: *Як у тонке твоє палання, в твоє зникоме розцвітання ввіллялася б душа моя* [4, с. 51]; *Та робота, сказати б, звичайна: у незгасимій печі палити* [4, с. 160]; *І завтра, десть над досвітком похмурим, ти збудиш зойками незнаємі поля* [4, с. 354].

Помітна специфічна риса художнього мовлення В. Свідзинського (її можна пов'язати і з народнорозмовною, і зі старою книжкою традиціями) – велика частотність активних дієприкметників теперішнього часу з суфіксом *-щ-(ий)*: *Коли хочеш, над цим вікном колихнешся квітущою вітою* [4, с. 188]; *Квітущі лози язвіня тонкого з окопу перегнулися на дорогу* [4, с. 65]; *Дика темрява скребе одвірок зажирущим пазуром* [4, с. 116]; *Рясні суцвіття замкнених і ніжних, прагнутих і спустошених очей* [4, с. 138]; *І, наосліп розклавши руки, нипали волочущі мряки* [4, с. 217]; *Із-за дерева випорснув побігущий дощ* [4, с. 195]; *А невідущі веселки збилися на галяві, як рій наполоханих голубок* [4, с. 196]; *Сіє-посіває чебрик, щедрик творящого літа* [4, с. 194] і т. ін. Зауважено, що від дієслів 2 дієвідміни такі структури часом утворюються за зразком дієприкметників від дієслів 1 дієвідміни: *світющий, тріскотющий* (базові дієслівні форми 3 особи множини теперішнього часу *світ'ять, тріскот'ять* у ряді говорів мають варіанти *с'віт'ут', тр'іско'т'ут'* – результати аналогії до дієслів 1 дієвідміни), пор.: *Іду я самотно, леле! Забуті руки ломлю. Чи зрине казковий шелест, світющий шелест «люблю»* [4, с. 181]; *Бач, корабель огнеокій, коливаючись, плине, гуде, не боїться ні тьми, ні зими ще й сипле з похилої щогли тріскотющі зірки* [4, с. 306]. Спостережено випадки, коли аналогія діяла в протилежному напрямі, зумовивши оформлення дієприкметника від дієслова 1 дієвідміни за зразком похідних від дієслів 2 дієвідміни: *Куди літав крадящий птах клювати виноград* [4, с. 301] (у говорах відомий паралелізм вихідних дієслівних форм 3 особи множини *к'рад'ут'* і *к'рад'ат'*).

Активні дієприкметники теперішнього часу на *-чий* (рідше *-шчий*) та пасивні дієприкметники теперішнього часу з афіксами *-м-* (*-ий*), *-ом-* (*-ий*) відомі, наприклад, у говорах карпатської групи, хоча й мають низьку частотність уживання [2, с. 105]. У народному мовленні функціонують і форми з наслідками аналогічного вирівнювання на зразок *ле'жучий*, *си'д'учий*, *гл'а'д'учий* і под. [2, с. 105].

В аналізованих текстах простежено дієприслівники теперішнього часу з суфіксом *-чи*, утворені від дієслів 2 дієвідміни за зразком похідних від дієслів 1 дієвідміни: *блискотючи* (у говорах відомі паралельні форми 3 особи множини базового дієслова *блискотіти* – закономірна *блиско'т'ат'* і зумовлена аналогією до дієслів 1 дієвідміни *блиско'т'ут'*), пор.: *Ой навіщо ви з'єднались, порошинки золоті, що, блискотючи, злітались в недоступній висоті?* [4, с. 71]. Інновації аналогічного характеру на зразок *ле'жучи*, *си'д'учи*, *гл'ад'учи* і под. відомі в багатьох діалектах [2, с. 105].

У висловах *куди луча*, *де луча* 'куди попало, абикуди, в будь-яке місце' (*Біла пушинка за те не турбує. Знялась куди луча – сильного роду своєї землі добувати нової* [4, с. 77]; *Я де луча – услід за мною тьма і зойки...* [4, с. 218]) компонент *луча* – дієприслівник теперішнього часу (колишній активний дієприкметник теперішнього часу), утворений за допомогою суфікса *-а* (псл. **-e*) від дієслова *лучити* 'цілитися, попасти' [1, II, с. 383]. Цей самий структурний клас представляє компонент *хотя* (< *хотіти*) в структурі складного деривата *щохотя* 'що завгодно', пор.: *І проковтнув обох дівчат, лишив мале дитя та й геть пішов. Напасник звик чинити щохотя* [4, с. 148]. Структура *хотя* у висловах як *хотя* 'як завгодно', *хто хотя* 'хто завгодно', *де хотя* 'де завгодно' засвідчена була Б. Грінченком [1, IV, с. 411]. Дієприслівники цього структурного класу (на зразок *ле'жа*, *си'д'а*) відомі в окремих закарпатських, північних та південно-східних говірках [3, с. 273].

У художньому мовленні В. Свідзинського простежено ряд відмінностей фонетико-словотвірного типу. Наприклад, виявлено суфікс *-ан-* як еквівалент нормативного *-ен-* у структурі пасивних дієприкметників та співвідносних із ними дієслівних форм на *-но*: *Ти, пристрасний світе, ненадивляний світе. Бурхотливий, п'янкий* [4, с. 82]; *Я пам'ятаю по дощі розволохатяні куці* [4, с. 105];

Охайно позамітано двори, покопані грядки чорніють масно [4, с. 145]; Дивлюсь: як юний лев, на стежку, перед хату, розпасяно лягло [4, с. 101]. Фонетичне оформлення відносного прикметника життьовий (пор.: Як дощу мигтіння прозоре поглинає глуха трава, так щомить розпадається зоряно, розсипається сіть життьова [4, с. 87]) у ряді говорів зумовлене відтягуванням наголосу з основи на флексію та аналогічним вирівнюванням до закономірних форм типу сольовий, польовий, тіньовий і т. ін.

У поетичних текстах В. Свідзинського відображено деякі особливості діалектного синтаксису:

а) конструкція іменника в давальному відмінкові та прийменника *к* відповідно до нормативного *до*: *Піду я до скель непорушних, приникну к горі кам'яній...* [4, с. 29];

б) конструкція іменника-об'єкта в знахідному відмінку та прийменника *за* як еквівалента літературно-нормативного *про*: *Біла пушинка за те не турбує. Знялась куди луча...* [4, с. 77]; *От приходить хлопець додому, приносить багаті дарунки, та за тростку не каже ні слова* [4, с. 161];

в) конструкція іменника в місцевому відмінку з прийменником *по* на означення часу діяння: *Я пам'ятаю по дощі розволохатяні куці, і сріберний одлеглий грім* [4, с. 105]; *У степу, по дощі – мертва ніч* [4, с. 199];

г) сполучне слово *де* відповідно до літературного *куди*: *Він імчав мене, де хотів я, заношав мене, де я здумав* [4, с. 217];

г) частка *най* 'хай, нехай': *Най без милої не видне буде дно студене* [4, с. 304]; *Поки мила на чужині, най ніхто не гляне в ясну воду, де світилось личенько кохане* [4, с. 304];

д) сполучники та частки *да*, *дак*, уживані з різними синтаксичними функціями: *Він послухав, вкосив їм сіна – дак то перше робив, аж слався* [4, с. 160]; *Біда! Загуба! Лишенько! Пропали ми навік! Дак ось кого плекали ми! Дак ось чому він зник!* [4, с. 300]; *Заклинаю да й проклинаю, нехай зійдуть із блиску-світу і двірок, і сад коло нього* [4, с. 165]; *Помалу-малу, душогубко, грай, да не врази мого ти серця вкрай* [4, с. 159]; *Але раз йому кажуть коні: "Ой да гірко ж їсти вугілля!"* [4, с. 160] і т. ін.

Б. Народнорозмовна лексика в художніх текстах
В. Свідзинського та її фіксація в
«Словарі української мови» Б. Грінченка

Ненав'язливо й тонко уведені в контекст волинсько-подільські та східноукраїнські лексичні вкраплення трапляються в творах В. Свідзинського часто. Щоправда, більшість використаних поетом власне лексичних, лексико-семантичних та лексико-словотвірних діалектизмів (із сучасного погляду) в кінці XIX ст. – першій половині XX ст. сприймалися як складова частина лексичного фонду загальнонаціональної мови, а входження їх до східноукраїнського варіанта літературної мови не мало серйозних обмежень. Підстава для такого висновку – фіксація переважної більшості використаних В. Свідзинським діалектних лексем у «Словарі української мови» Б. Грінченка. Далі першими подано лексеми, використані В. Свідзинським (з обов'язковим наведенням контексту), після тире – зафіксовані Б. Грінченком їхні відповідники (всього простежено 214 таких лексичних одиниць).

Аврукати 'воркувати (звуконаслідувальне утворення, що передає воркування голуба)', пор. *Ще й голуб з гілки бука аврука в тіль хитку* [4, с. 124] – *аврукати* 'т. с.' [1, II, с. 2].

Багнути 'дуже хотіти, бажати; прагнути до чого-небудь', пор.: *А немає сонця, забування багну: срібного завою теплого туману* [4, с. 50] – *багнути* 'т. с.' [1, I, с. 18].

Безлітній 'надто старий, старезний; вічний', пор.: *Там безлітніх дерев неміряні займища* [4, с. 68] – *безлітний, безлітній* 'т. с.' [1, II, с. 41].

Брумчати 'жебоніти, створювати тихі, одноманітні звуки (шелест, дзюркотіння і под.)', пор.: *І смутно ручай брумчав і курликав поміж щавієм та лопухами* [4, с. 313] – *брумчати* 'густи (про бджолу)' [1, I, с. 102].

Брязкотело 'брязкальце, брязкітка', пор.: *Веселі брязкотела мені вчувалися у вітрі степовім* [4, с. 353] – *брязкотело* 'брязкітка, брязкальце' [1, I, с. 103].

Вернивода 'вир, місце у річці, морі з круговим рухом води, що утворюється внаслідок дії протилежних течій', пор.: *Приснилось, як сонце грало на клекотах білого шуму, на верниводі, під млином...* [4, с. 336] – *вернивода* 'т. с.' [1, I, с. 137].

Вжалувати ‘пощадити, оберегти, пожаліти’, пор.: *Тоді не вжалують краси: обсядуть, обчухрають чисто* [4, с. 342] – *ужалувати* ‘т. с.’ [1, IV, с. 321].

Взимі ‘взимку, в зимову пору’, пор.: *Взимі, на світанні, коли сосни вгрібаються лапами в сніг ...* [4, с. 249] – *узимі* ‘т. с.’ [1, IV, с. 324].

Вивірка, вив’юрка ‘білка’, пор.: *Десь вивірка гілку зламала* [4, с. 222]; *Враз рука її легко стенулась. «Вив’юрка, бачиш?» – скрикнула Стася* [4, с. 315] – *вивірка* ‘т. с.’ [1, I, с. 149].

Відкіль ‘звідки, з якого місця, з якої місцевості’, пор.: *Ті хмаринки, що гаснуть там. Незавважно, – відкіль вони?* [4, с. 258] – *відкіль* ‘т. с.’ [1, I, с. 215].

Відталь ‘відлига’, пор.: *“Загриміла сталь під молотом, мов бризнула відталь”* [4, с. 147] – *відталь* ‘т. с.’ [1, I, с. 231].

Владати ‘володіти, мати’, пор.: *Ти достань мені тую тростку, що я нею владав на волі* [4, с. 165] – *владати* ‘т. с.’ [1, I, с. 244].

Возлісся ‘узлісся’, пор.: *Уже десь вийшла на возлісся вечірня череда* [4, с. 214] – *возлісся* ‘т. с.’ [1, I, с. 249].

Вщолочати ‘відстоятися’, пор.: *Прив’яле небо вщолочало, як голуба вода* [4, с. 214] – *ущолочати* ‘т. с.’ [1, IV, с. 372].

Гладушка ‘гличик для молока’, пор.: *Бере Нанана гострий ніж, гладушку молока* [4, с. 149] – *гладушка* ‘т. с.’ [1, I, с. 287].

Гловар ‘верхній брусок на одвірках’, пор.: *Золотяться гловарі в дому жовтневої зорі* [4, с. 183] – *гловарь* ‘т. с.’ [1, I, с. 290].

Глупіти ‘видивлятися, вирячувати очі’, пор.: *В лісі глупіють лисячі нори* [4, с. 117] – *глупіти* ‘т. с.’ [1, I, с. 291].

Глядіти ‘шукати поглядом’, пор.: *І уже гляділа місяця, щоб звинутись і тихцем задрімати на сухому, під ясиновим кущем* [4, с. 122] – *глядіти* ‘т. с.’ [1, I, с. 292].

Горійше ‘гірше; сильніше; більше’, пор.: *Хмурне море ще горійше похмурніло* [4, с. 255] – *горійше* ‘гірше’ [1, I, с. 311].

Госпося ‘господиня, пані (пестливо)’, пор.: *А чого вам, госпосю, треба?* [4, с. 163] – *госпося* ‘т. с.’ [1, I, с. 318].

Гусій ‘гусячий’, пор.: *З-за ріки – гусім пухом зима...* [4, с. 93] – *гусій* ‘т. с.’ [1, I, с. 343].

Гучливий ‘шумний’, пор.: *Там пукаті дуплянки. В шапках із темних снопів, уже метаять у синяву неба гучливі жмутки стрілок живих* [4, с. 67] – *гучливий* ‘гучливий’ [1, I, с. 344].

Дармовишки ‘сережки, поникле суцвіття в рослин (берези, ліщини)’, пор.: *Сотні дармовишків світлюєм на подуві квітневому бриняють* [4, с. 326] – *дармовис* ‘будь-що звисаюче’ [1, I, с. 358].

Двірок ‘палац’, пор.: *Нехай син ваш поставить до завтра отакий двірок, як у мене* [4, с. 163] – *двірок* ‘т. с.’ [1, I, с. 362].

Дійматися ‘діставати, торкатися’, пор.: *Не дивись в юний зір таємний, не діймайся милої руки* [4, с. 98] – *діймати* ‘діставати’ [1, I, с. 390].

Дімок ‘маленький дім’, пор.: *Аметистовий дімок не сіє, в вікнах темно* [4, с. 266] – *дімок* ‘т. с.’ [1, I, с. 392].

Довжити ‘продовжувати, подовжувати’, пор.: *Шум замикає, темряву довжить, синє небо під трепетом держить* [4, с. 140] – *довжити* ‘т. с.’ [1, I, с. 403].

Дряглий ‘старий, ветхий’, пор.: *Марчити в дряглому дворі*; “*Коріння дрягло корчить пальці* [4, с. 214] – *дряглий, драглий* ‘т. с.’ [1, I, с. 450].

Жадний ‘спраглий, прагнучий, жадаючий, такий, що відчуває потребу в чомусь’, пор.: *Ти ненавидиш і любиш, жадна то щастя, то скорботи* [4, с. 43] – *жадний* ‘т. с.’ [1, I, с. 470].

Жалливий ‘сумний, жалісливий’, пор.: *День у день, рік у рік, повік біля стовпчиків походжати та співати жалливих пісень* [4, с. 176] – *жалливий* ‘т. с.’ [1, I, с. 473].

Жаско ‘моторошно, страшно’, пор.: *В парку нам видалось жаско і сумно* [4, с. 252] – *жаско* ‘т. с.’ [1, I, с. 475].

Жежко ‘гаряче’, пор.: *Піч горбата, роздійнявши закурену пащу, так і наше вогнем та чадом, так і сапле – аж жежко дивитись* [4, с. 160] – *жежко* ‘жежко’ [1, I, с. 478].

Жемчужний ‘перлистий, який зовнішнім виглядом нагадує перли’, пор.: *Троянди потоком жемчужним, і явір шумить у дворі* [4, с. 29] – *жемчужний* ‘т. с.’ [1, I, с. 478].

Жень ‘ужинок’, пор.: *Урожай був шумкий, високий. Лежала густо медова жень* [4, с. 200] – *жень* ‘т. с.’ [1, I, с. 479].

Загадатися ‘задуматися’, пор.: *Чомусь він сумний, китаєць. Загадався, забув про вудку* [4, с. 123] – *загадуватися* ‘задумуватися’ [1, II, с. 24].

Заграда ‘огорожа’, пор.: *А кругом – заграда борів* [4, с. 227] – *заграда* ‘т. с.’ [1, II, с. 30].

Заживний ‘товстий, огрядний’, пор.: *Виходить із хати заживний дідок* [4, с. 312] – *заживний* ‘т. с.’ [1, II, с. 38].

Заздріти ‘побачити’, пор.: *Не мріє осінь у діброві заздріти цвічену черемху – заздріти* ‘т. с.’ [1, II, с. 40].

Зайдисвіт ‘пройдисвіт’, пор.: *Гарне листя вільно скине він – не в полу вітрам-зайдисвітам* [4, с. 286] – *зайдисвіт* ‘т. с.’ [1, II, с. 43].

Залеліти ‘заблистіти, засяяти’, пор.: *На сході рано полум’я зорне залеліє золотим гіллям* [4, с. 36] – *леліти* ‘блистіти, сяяти’ [1, II, с. 354].

Замагати ‘долати, перемагати, поборювати’, пор.: *Тут усі, кого рало гнітило, кого замагав рискаль* [4, с. 208] – *замагати* ‘т. с.’ [1, II, с. 62].

Заміль ‘мілина’, пор.: *І поділим плюскіт вод прозорих на піщаній замілі в затінні* [4, с. 38] – *заміль* ‘т. с.’ [1, II, с. 65].

Занехати ‘залишити, покинути, знехтувати’, пор.: *Унав горішок лісовий? Ти занехав його* [4, с. 206] – *занехати* ‘т. с.’ [1, II, с. 72].

Запечалля ‘печаль’, пор.: *В запечаллі склонилось поле* [4, с. 41] – *запечалля* ‘т. с.’ [1, II, с. 77].

Запорпати ‘заховати’, пор.: *Сірий вечір запорпав лапи в мох* [4, с. 213] – *порпати* ‘загрібати; ритися в чомусь’ [1, III, с. 354].

Зарнути ‘зануритися, пірнути’, пор.: *Ліщини памолодь шумку я обережно розгорнув і в свіжу тінь її зарнув* [4, с. 105] – *зарнути* ‘т. с.’ [1, II, с. 90].

Заскорбитися ‘запечалитися, засумувати’, пор.: *Сіла, обняла коліна руками, заскорбилася...* [4, с. 255] – *заскорбити* ‘опечалити’ [1, II, с. 96].

Застум ‘глухий закуток’, пор.: *В таємних застумах одвіка не чутий голос чоловіка ні звіра* [4, с. 353] – *застум* ‘т. с.’ [1, II, с. 102].

Затого ‘скоро вже, невдовзі’, пор.: *Уже видно верхівки топіль. Покажеться й хата затого* [4, с. 211] – *затого* ‘т. с.’ [1, II, с. 108].

Заулок ‘провулок’, пор.: *Над досвітком проїде через греблю, попід гіллям узенького заулка* [4, с. 102] – *заулок* ‘т. с.’ [1, II, с. 112].

Заюртуватися ‘стати збудженим, схвильованим’, пор.: *Там, де щойно був юнак, заюртувався змій* [4, с. 299] – *заюртуватися* ‘т. с.’ [1, II, с. 120].

Збаяти ‘розказати, переповісти’, пор.: *Аж доспіло три яблука красних: одне мені, друге теж мені, третє тому, хто збаяв казку* [4, с. 167] – *збаяти* ‘т. с.’ [1, II, с. 122]).

Звітати ‘привітати’, пор.: *Я звітаю вечірню зорю* [4, с. 85] – *звітати* ‘т. с.’ [1, II, с. 133].

Здобіль 'удосталь, достатньо', пор.: *Було зерна дорідного здобіль, та не я щасливий возій* [4, с. 200] – здобіль 'т. с.' [1, II, с. 145].

З затрудом 'із труднощами, через силу', пор.: *Люблю*”, – сказав я з затрудом, ламко [4, с. 316] – затруд 'зусилля' [1, II, с. 110].

Зламок 'уламок, шматок', пор.: *Ти, місяцю-молодику, дібровою блудиш, по таємних джерелах зламки променю губиш* [4, с. 70] – зламок 'т. с.' [1, II, с. 156].

Змрок 'сутінь, напівморок, напівтемрява', пор.: *І вітру сонному покірний, творить у змроці лісовім і зір летючий і невірний* [4, с. 357] – змрік 'т. с.' [1, II, с. 156].

Зорній 'зоряний', пор.: *На сході рано полум'я зорне залеліє золотим гіллям* [4, с. 36] – зорній 'т. с.' [1, II, с. 180].

Зорятися 'світати', пор.: *Уже зорялося. Туманно багрянїла вода під комишем, коли я в човен сіла* [4, с. 353] – зорятися 'т. с.' [1, II, с. 180].

З потомком (знищити) 'зовсім, остаточно', пор.: *Добудь мені тростку із рук царівни, то будеш жити. А як ні – погублю з потомком!* [4, с. 166] – потомок 'потомство' [1, III, с. 380].

Зринутися 'ринутися', пор.: *І коли зринеться зоря, то нехай не падає на мою димку свічу, щоб її погасити* [4, с. 187] – зринутися 'т. с.' [1, II, с. 183].

Зуздріти 'побачити', пор.: *Ти почнеш оглядатися за тропою і зуздриш купу купинок* [4, с. 178] – зуздріти 'т. с.' [1, II, с. 188].

Зябля 'зяб, поле, зоране осінню під ярі культури', пор.: *Стану, погляну – так смутно стелеться чорна зябля* [4, с. 56] – зябля 'т. с.' [1, II, с. 191].

Іва 'верба', пор.: *Близько того місця ти лежиш тепер під тінню іви* [4, с. 267] – ива 'т. с.' [1, II, с. 192].

Із блиску-світу (зійти) 'зовсім, остаточно (згинутися)', пор.: *Нехай зійдуть із блиску-світу і двірок, і сад коло нього* [4, с. 165] – з блиску світа 'т. с.' [1, I, с. 73].

Імшедь 'мох', пор.: *Імшеддю, морохом, гниличчям тамує звуки ніч* [4, с. 214] – імшедь, мшедь 'т. с.' [1, II, с. 198].

Інаковий 'інакший', пор.: *І знов зовуть мене далекії країни, де все інакове* [4, с. 303] – инаковий 'т. с.' [1, II, с. 193].

Іржавець 'болото, покрите плівкою бурого кольору (там, де вода містить залізисті породи)', пор.: *Ми тебе обіймем іржавцями,*

мокрями, багнами ненатлими [4, с. 178] – *ржавець* ‘т. с.’ [1, III, с. 14].

Катанка ‘жіночий суконний одяг; чоловіка суконна куртка; спідниця з домотканого полотна’, пор.: *Узяла шовковий очіпок, поверх нього лягну намітку, на плечі біленьку катанку* [4, с. 163] – *катанка* ‘т. с.’ [1, II, с. 224].

Квітуций ‘такий, що перебуває у цвітінні’, пор.: *Коли хочеш, над цим вікном колихнешся квітущою вітою* [4, с. 188] – *квітуций* ‘т. с.’ [1, II, с. 233].

Козирити ‘насторожувати, щулити (про вуха)’, пор.: *Козирить кінь чутливими ушима* [4, с. 134] – *козирити* ‘т. с.’ [1, II, с. 265].

Колокільце ‘дзвіночок’, пор.: *Сірий зайчик послухав на діброву – уже й колокілець не чути* [4, с. 214] – *колокільце* ‘т. с.’ [1, II, с. 271].

Колот ‘збентеження, метушня, тривога’, пор.: *Туча з райдугою і громом, з колотом, з чорноперим димом повагом проповзала мимо* [4, с. 104] – *колот* ‘т. с.’ [1, II, с. 272].

Красовит ‘гарний, красний, красивий’, пор.: *Дві яблуні поруч. На правій – цвіт красовит, на лівій – черлений овоч* [4, с. 121] – *красовитий* ‘т. с.’ [1, II, с. 301].

Красувати ‘красуватися; цвісти’, пор.: *Уже ж бо і я не в початку цвітіння, уже й мені невеликий час красувати* [4, с. 196] – *красувати* ‘т. с.’ [1, II, с. 301].

Кріпко ‘дуже, надто’, пор.: *Ще й до того багатий кріпко* [4, с. 163] – *кріпко* ‘т. с.’ [1, II, с. 309].

Купава ‘багаторічна трав’яниста рослина родини жовтецевих, горицвіт весняний, купавник’, пор.: *Десь одпливає, як човен, час яснооких купав* [4, с. 56] – *купава* ‘т. с.’ [1, II, с. 326].

Лестки ‘лестощі’, пор.: *Він сміється: “Покинь ці речі: мене лестками не підійдеши* [4, с. 164] – *лестки* ‘т. с.’ [1, II, с. 356].

Ліплянка ‘хата з глини, мазанка’, пор.: *Зруйнований дім в глибині і край нього мала ліплянка* [4, с. 20] – *ліплянка* ‘т. с.’ [1, II, с. 369].

Маєтно ‘заможнo, розкішно’, пор.: *Став він жити маєтно та пишно, став чубунитись та величатись* [4, с. 162] – *маєтний* ‘заможний’ [1, II, с. 396].

Мак-зіркач ‘мак-самосій’, пор.: *Коли вернуся у сади, де був мій день як мак-зіркач, на дереві сонця, на корі, там напишу твоє ім’я* [4, с. 257] – *зіркач* ‘т. с.’ [1, II, с. 154].

Марчіти ‘сивіти, старішати’, пор.: *Марчіти в дряглому дворі* [4, с. 228] – *марчіти* ‘т. с.’ [1, II, с. 407].

Мерва ‘м’ята, терта солома’, пор.: *На вільхи, на скелі спадає покошлана мерва тьми* [4, с. 181] – *мерва* ‘т. с.’ [1, II, с. 417].

Милиння ‘мильна вода’, пор.: *Перший зародок ночі злої, наче милиння, брудно сивіє* [4, с. 314] – *милини* ‘т. с.’ [1, II, с. 423].

Мітличиння ‘мітлиця, трав’яниста рослина родини злакових’, пор.: *Візьмім собі займанцину, порослу мітличинням* [4, с. 138] – *мітличина* ‘т. с.’ [1, II, с. 434].

Морох ‘пліснява; мох’, пор.: *Там роззявився брезклим ротом пласкокрилий чолатий погріб: сам заповся, сніпки погнили, цвіль і морох угризли ребра* [4, с. 217] – *морох* ‘т. с.’ [1, II, с. 446].

Мрево ‘марево’, пор.: *І серце сп’янить у стозвучнім огні, зовучим мревом заграє* [4, с. 58] – *мрево* ‘т. с.’ [1, II, с. 451].

Мрїтно ‘ледве помітно вдалині’, пор.: *Ледве мрїтно далекі мовчазні поля – мрїтно* ‘т. с.’ [1, II, с. 451].

Муравище ‘мурашник’, пор.: *А йдім же, любий, в темне муравище, що серед бору, в виярку дрімучім* [4, с. 141] – *муравище* ‘т. с.’ [1, II, с. 454].

Навратливий ‘набридлиий, надокучливий, нав’язливий’, пор.: *Притьмом налягає навратливий вітер!* [4, с. 312] – *навратливий* ‘т. с.’ [1, II, с. 473].

Наголоватка ‘волошка лучна’, пор.: *Правда, татку, між наголоватками не буває божевільних?* [4, с. 259] – *наголоватки* ‘т. с.’ [1, II, с. 477].

На дивоглядь ‘навдивовижу, викликаючи подив’, пор.: *Там райдуга встає з-за гір на дивоглядь очам* [4, с. 151] – *на дивоглядь* ‘т. с.’ [1, I, с. 382].

Напруго ‘міцно, напружено; завчасно; стрімко (про течію)’, пор.: *Метнулася, звела над сонним руку і напруго ударила ножем* [4, с. 155] – *напруго* ‘т. с.’ [1, II, с. 513].

Невдалеку ‘неподалік’, пор.: *Невдалеку, по зломчастому придолинку, – чути, – ручай паде* [4, с. 45] – *невдалеку* ‘т. с.’ [1, II, с. 538].

Незавважно ‘непомітно’, пор.: *Ті хмаринки, що гаснуть там. Незавважно, – відкіль вони?* [4, с. 258] – *незавважно* ‘т. с.’ [1, II, с. 547].

Не доки ‘не завжди, не постійно’, пор.: *А, голубко, то так ти дієш? Ну, не доки мені терпіти!* [4, с. 167] – *не доки* ‘т. с.’ [1, I, с. 412].

Нігди ‘ніколи’, пор.: *Вгорі сяють небеса і нігди світла їх краса понурим військом хуртовини не потьмарилась в тім краю* [4, с. 357] – *нігди* ‘т. с.’ [1, II, с. 566].

Нігич ‘нічого, ніскільки’, пор.: *Одні дерева коловертнем, другі урозтіч – і стало не чути нігич* [4, с. 214] – *нігич* ‘т. с.’ [1, II, с. 566].

Облада ‘нерухоме майно, маєток’, пор.: *О мила, мила! Нема розстання: світ дивний в обладі нашій* [4, с. 57] – *облада* ‘т. с.’ [1, III, с. 13].

Облок, оболок ‘хмара, хмаринка’, пор.: *Облоки ронять краплі світла в уважні розплески весни* [4, с. 107]; *А надворі, за зелен-садами, білий оболок став...* [4, с. 129]; *Уже понурі оболочки на марах сонце понесли* [4, с. 213] – *облоки* ‘небесна блакить’ [1, III, с. 15), *оболочки* ‘небесна блакить’ [1, III, с. 21].

Овоч ‘плід’, пор.: *Дві яблуні поруч. На правій – цвіт красовит, на лівій – черлений овоч* [4, с. 121] – *овощ* ‘т. с.’ [1, III, с. 34].

Одвіт ‘відповідь’, пор.: *Що ж би діялось? Дай одвіт* [4, с. 271]; *До нього цмокають, воно сміється на одвіт* [4, с. 298] – *відвіт* ‘т. с.’ [1, I, с. 207].

Одвітувати ‘відповідати’, пор.: *Я склонився чолом – не одвітую* [4, с. 188] – *відвітувати* ‘т. с.’ [1, I, с. 207].

Оддалі, віддалі ‘віддалік, неподалік’, пор.: *Ти в легкій сукні, як яєчко, між них білієш оддалі* [4, с. 137]; *І тільки чути віддалі сріблясте булькання потока* [4, с. 360] – *віддалі* ‘віддалі’ [1, I, с. 210].

Одімкнутись ‘віддалитися, втратити зв’язок’, пор.: *Настане день мій сумний – одлечу, одімкнусь од багаття живого* [4, с. 82] – *відімкнути* ‘т. с.’ [1, I, с. 213].

Одіння ‘одяг’, пор.: *Як цвіт черешневий, біле і тепле її одіння* [4, с. 46] – *одіння* ‘т. с.’ [1, III, с. 40].

Одлеглий ‘віддалений, далекий’, пор.: *Я пам’ятаю по дощі розволохатяні кущі, і сріберний одлеглий грім* [4, с. 105] – *відлеглий* ‘т. с.’ [1, I, с. 216].

Однако ‘байдуже, однаково’, пор.: *Їм однако, що руйнувати* [4, с. 194] – *однако* ‘т. с.’ [1, III, с. 40].

Озерявина ‘висохле озеро; місце, де було озеро’, пор.: *З дрібних перелісків, з зарослих озерявин навала пахощів пливе до нас у двір* [4, с. 290] – *озерявина* ‘т. с.’ [1, III, с. 44].

Оклонити ‘осінити, зробити рукою знак хреста; благословити, надихнути на які-небудь важливі дії; освітити, осяяти’, пор.: *І другом будь мені, і миром оклони мій вік похилий* [4, с. 145] – *оклонити* ‘т. с.’ [1, III, с. 47].

Олживий ‘брехливий’, пор.: *Не владні тепер над тобою ні недобра моя краса, ні олживі уста* [4, с. 185] – *олживий* ‘т. с.’ [1, III, с. 51].

Омет ‘пола, край одягу’, пор.: *А тепер він скрізь, де гляну: у чмеля на черевку, в цвіті верб і на ліщині, на ометах вечорів* [4, с. 266] – *омет* ‘т. с.’ [1, III, с. 53].

Омрак ‘морок’, пор.: *Внизу, під віттям ліщини, ще омрак таїться, ще холод* [4, с. 67] – *омрак, омряк* ‘т. с.’ [1, III, с. 53].

Ополистий ‘товстий, гладкий; широкий, розлогий’, пор.: *Кораблик дня обережно іде з погашеними вогнями, ополісті вітрила позивані* [4, с. 268] – *ополистий* ‘т. с.’ [1, III, с. 59].

Осельня ‘гусениця, видовжена личинка метелика’, пор.: *Як на осінь осельня, завивається в листя, що в’яне* [4, с. 264] – *осельня* ‘т. с.’ [1, III, с. 65].

Осоння ‘місце, освітлене сонцем’, пор.: *На іскрястім піску, на осонні, пристане кораблик дня* [4, с. 268] – *осоння* ‘т. с.’ [1, III, с. 70].

Отчина ‘батьківщина’, пор.: *Покинута отчина стала тайною для вас* [4, с. 71] – *отчина* ‘т. с.’ [1, III, с. 77].

Паділ ‘долина, низина’, пор.: *Деся я в полі лежу, в пологому падолі* [4, с. 45] – *паділ* ‘т. с.’ [1, III, с. 86].

Памеги ‘хмари’, пор.: *Різьбою пагілок нових сад молодіє по весні. Набігли памеги* [4, с. 120] – *памеги* ‘т. с.’ [1, III, с. 90].

Памолоток ‘кольорова мітелка, складне суцвіття’, пор.: *Була в руці ночей волотка, у другій – памолоток днів* [4, с. 293] – *памолоток* ‘т. с.’ [1, III, с. 90].

Персть ‘земля’, пор.: *Тяжко чалапає клятий, аж погинається персть* [4, с. 172] – *персть* ‘т. с.’ [1, III, с. 147].

Печаловитий ‘печальний’, пор.: *Де любов моя, таємне кохання, ніжне джерело дум печаловитих* [4, с. 327] – *печаловитий* ‘т. с.’ [1, III, с. 148].

Пластівні ‘пластівці, клапті, шматки чого-небудь пухнастого, м’якого’, пор.: *Із високості клаптями бавовни понесло. Глухими міриадами летіли пластівні* [4, с. 300]; *Піаніно печаль свою кладе пластівнями на трави, на віти* [4, с. 239] – пластівні ‘т. с.’ [1, III, с. 191].

Плохута ‘несміливий’, пор.: *Бистрий кіт – та й кінь не плохута* [4, с. 166] – плохута ‘т. с.’ [1, III, с. 197].

Побігущий ‘жвавий, моторний’, пор.: *Із-за дерева випорснув побігущий дощ і оббризкав мене з золотої лійки* [4, с. 195] – побігущий ‘т. с.’ [1, III, с. 203].

Повій ‘багаторічна трав’яниста витка рослина, березка польова, повійка’, пор.: *І день, зродившись, розкривав дзвінчасті трубочки повою* [4, с. 338] – повій ‘т. с.’ [1, III, с. 221].

Повіть ‘повітка’, пор.: *Лиш коптяний грім по саду перебіг у вогнисту повіть, за блискучий поріг* [4, с. 169] – повіть ‘т. с.’ [1, III, с. 223].

Погинатися ‘вгинатися під вагою когось, чогось’, пор.: *Тяжко чалапає клятий, аж погинається персть* [4, с. 172] – погинатися ‘т. с.’ [1, III, с. 231].

Покіль ‘поки, доки’, пор.: *Покіль віку, тихо, без упину, все буду занурятися туди, де хмари стали в безмірі води* [4, с. 136] – покіль ‘т. с.’ [1, III, с. 271].

Полеглий ‘злежалий, злежаний, який злежався, ущільнився; який зіпсувався від тривалого лежання і поганого зберігання’, пор.: *Нехай збере хто весь цвіт полеглий, зібравши, кине на спади неба* [4, с. 273] – полеглий ‘т. с.’ [1, III, с. 282].

Полельом ‘надто повільно, ледве переставляючи ноги’, пор.: *Тінь бреде полельом на тин, обвитий хмелем* [4, с. 180] – лельом-полельом ‘т. с.’ [1, II, с. 354].

Поломін ‘полум’я’, пор.: *Була весна, що й я кохав ту поломін...* [4, с. 34] – поломін ‘т. с.’ [1, III, с. 286].

Полонистий ‘похилий, не стрімкий’, пор.: *На полонистій обочі горбато вистромляється з землі каміння* [4, с. 213] – полонистий ‘т. с.’ [1, III, с. 287].

Полуночний ‘опівнічний’, пор.: *То мені не радість – зорі полуночні...* [4, с. 50] – полуночний, полуношний ‘т. с.’ [1, III, с. 289].

Полявина ‘поляна’, пор.: *Цвіте сонце, тюльпан-сонце, розклоняючи дуги-віти по полявинах та по галявинах* [4, с. 114] – полявина ‘т. с.’ [1, III, с. 291].

Поплава ‘сінокіс біля городу, який навесні заливається водою; болотисте пасовище’, пор.: *Поєднаймо, мила, дружні руки та й біжімо разом на поплави та на луки* [4, с. 37] – *поплава* ‘т. с.’ [1, III, с. 332].

Попліть ‘плетена загорожа’, пор.: *Схопився я – мій світ зо мною: і блиск води за попліттю низькою, і на тичині хмелю джгут* [4, с. 219] – *попліть* ‘т. с.’ [1, III, с. 332].

Посілля ‘поселення, селище’, пор.: *Як примчали в своє посілля, кіт поліз по стовпові, глянув, а хазяїн ледве що дише* [4, с. 167] – *посілля* ‘т. с.’ [1, III, с. 360].

Похоронка ‘скрите, втаємничене місце’, пор.: *Зоря прекрасна, – тоді сказав я, – тільки ж вона, багряним сувоєм день згорнувши, далеко односить і кладе в похоронки вічні* [4, с. 314] – *похоронка* ‘т. с.’ [1, III, с. 389].

Пригромити ‘нахлинити’, пор.: *Тоді мишачий князь як свисне! Пригромило мишей, мов війська...* [4, с. 166] – *пригромитися* ‘т. с.’ [1, III, с. 413].

Примерки ‘сутінки’, пор.: *М’яко примерки густіють. Захід попелом припав* [4, с. 77] – *примерки* ‘т. с.’ [1, III, с. 425].

Приміта ‘прикмета, ознака’, пор.: *В темряву хибку, на радісну приміту, пустило світлу віту* [4, с. 101] – *приміта* ‘т. с.’ [1, III, с. 426].

Пристрітища ‘хвороба, викликана чиймсь злим поглядом’, пор.: *Пристрітища, урочища, уроки нас будуть сторожити од людей* [4, с. 141] – *пристрітище* ‘т. с.’ [1, III, с. 442].

Притуга ‘скрутне становище, горе, біда’, пор.: *Я знаю притугу твою, угамую чадну печаль* [4, с. 188] – *притуга* ‘т. с.’ [1, III, с. 447].

Притьмом ‘наполегливо, настирно’, пор.: *Притьмом налягає навратливий вітер!* [4, с. 312] – *притьмом* ‘т. с.’ [1, III, с. 448].

Прихилля ‘притулок’, пор.: *І той, хто в дітей степовілля видирав по облозі обліг, дає їм останнє прихилля край своїх переможних доріг* [4, с. 208] – *прихилля* ‘т. с.’ [1, III, с. 449].

Пріч ‘геть, далеко звідси’, пор.: *Люби мою господу, жени задуму пріч* [4, с. 124] – *пріч* ‘т. с.’ [1, III, с. 456].

Прозирало ‘дзеркало’, пор.: *Кругом стоять дуби ставні і виглядаються в кристалі незбурних вод, як в прозиралі* [4, с. 358] – *прозирало* ‘т. с.’ [1, III, с. 466].

Протавка ‘проталина, місце, де протанув сніг і видно землю’, пор.: *Ой послухай, нечуйвітре, ти, що коливаєшся на примерклому*

світлі, на протавці зоряній [4, с. 183] – протавка ‘т. с.’ [1, III, с. 484].

Процвітаний ‘різнобарвний’, пор.: *Безліччю процвітаних веселок вибризкуєш над первісною ніччю* [4, с. 43] – процвітаний ‘т. с.’ [1, III, с. 489].

Пукатий ‘випуклий; товстий’, пор.: *Я на галяві стану – там пукаті дуплянки* [4, с. 67] – пукатий ‘т. с.’ [1, III, с. 499].

Рискаль ‘залізна лопата’, пор.: *Тут усі, кого рало гнітило, кого замагав рискаль* [4, с. 208] – рискаль ‘т. с.’ [1, IV, с. 18].

Розвідатися ‘дізнатися’, пор.: *Я туди дійду, де сонце спочило, я туди дійду, і там я буду, про всі тайнощі я розвідаюсь* [4, с. 41] – розвідатися ‘т. с.’ [1, IV, с. 35].

Роздрух ‘тривога, сум’яття; бунт, обурення’, пор.: *Отоді ж то зчинився роздрух!* [4, с. 218] – роздрух ‘т. с.’ [1, IV, с. 43].

Роздума ‘роздум’, пор.: *Під роздумою погас пожар...* [4, с. 76] – роздума ‘т. с.’ [1, IV, с. 43].

Роздуматися ‘подумати, поміркувати’, пор.: *Ой роздумайся, вернися!* [4, с. 210] – роздуматися ‘т. с.’ [1, IV, с. 44].

Рознашистий ‘розлогий, гіллястий’, пор.: *Шепоче над нею рознашиста липа...* [4, с. 20] – рознашистий ‘т. с.’ [1, IV, с. 71].

Розстання ‘розставання, розлука’, пор.: *О мила, мила! Нема розстання...* [4, с. 57] – розстання ‘т. с.’ [1, IV, с. 58].

Рутка ‘багаторічна трав’яниста сизувато-зелена гола рослина, рута городня’, пор.: *І смуток розтікався од надгробних руток* [4, с. 267] – рутка ‘т. с.’ [1, IV, с. 89].

Саморослий ‘незайманий (про ґрунт)’, пор.: *Зникло все, лиш бур’ян зостався, дике поле, земля саморосла та мурований стовп над нею* [4, с. 165] – саморослий ‘т. с.’ [1, IV, с. 100].

Світач ‘маленький залізний підсвічник для воскової свічі біля ікони; в курній поліській хаті; чотирикутна дерев’яна труба, яка опускається з даху в хату, внизу під нею підвішена залізна решітка, на якій запалюють лучину для освітлення’, пор.: *В тій тривозі чарівній запломенився світач твій* [4, с. 52] – світач ‘т. с.’ [1, IV, с. 109].

Світун ‘комаха світлячок’, пор.: *По садах золотіють вікна, як під напороттю світуну* [4, с. 241] – світун ‘т. с.’ [1, IV, с. 110].

Синьоворонка ‘ракша, сиворакша, перелітний птах із блискучим строкатим оперенням’, пор.: *Синьоворонка тріп-тріп крильми...* [4, с. 232] – синьоворонка ‘т. с.’ [1, IV, с. 121].

Сіверкий ‘холодний’, пор.: *Сіверка осінь пройде над землею, волочучи важко хмари, наповнені вільги холодної* [4, с. 78] – *сіверкий, сіверний* ‘т. с.’ [1, IV, с. 125].

Скакавка ‘жаба’, пор.: *Як мирно тут: тобі на руку упала скакавка плеската* [4, с. 107] – *скакавка* ‘т. с.’ [1, IV, с. 130].

Скліти ‘скніти, нидіти’, пор.: *А в міщанки бронзовий янгол трубить, наче перед судом, що життя твоє скліє, скніє* [4, с. 129] – *скліти* ‘т. с.’ [1, IV, с. 137].

Склонитися ‘похилитися, зігнути’, пор.: *І загули, й склонилися нагірні дерева* [4, с. 300] – *склонитися* ‘т. с.’ [1, IV, с. 137].

Скомшитися ‘збитися в жмут (про волосся, вовну, шерсть)’, пор.: *Волосся над чолом скомшилося, склочіло* [4, с. 353] – *скомшитися* ‘т. с.’ [1, IV, с. 139].

Смутливий ‘сумний, невеселий’, пор.: *Вони цвіли, перевиваючи дівочі дні смутливими піснями України* [4, с. 83] – *смутливий* ‘т. с.’ [1, IV, с. 160].

Снядіти ‘пліснявіти, вкриватися слизом’, пор.: *Пожовкли прочитані книги, по закутках снадіє чорне, павук угортає старощі в павоть...* [4, с. 242] – *снядіти* ‘т. с.’ [1, IV, с. 163].

Співний ‘такий, що нагадує спів’, пор.: *Одлечу, одімкнись од багаття живого, що так високо зметнуло, так розквітчало чудовно свій співний, поривний вогонь* [4, с. 82] – *співний* ‘т. с.’ [1, IV, с. 176].

Сподітися ‘сподіватися, мати надію’, пор.: *Добрий і довірливий, він смерті не сподіється* [4, с. 116] – *сподітися* ‘т. с.’ [1, IV, с. 182].

Спокволя ‘спроквола, протяжно, повільно’, пор.: *Тоді її змережав вимисливо, приклав до уст і тихо, спокволя, став награвати* [4, с. 157] – *спокволя* ‘т. с.’ [1, IV, с. 183].

Спредвіку ‘споконвіку, віддавна’, пор.: *Урвища спредвіку тяжко захаращені уламками камінних брил* [4, с. 171] – *спредвіку* ‘т. с.’ [1, IV, с. 189].

Сріберний ‘срібний’, пор.: *Я пам’ятаю по дощі розволохатяні куці, і сріберний одлеглий грім, і за рікою сизий дим* [4, с. 105] – *сріберний* ‘т. с.’ [1, IV, с. 193].

Стенутися ‘здрігнути’, пор.: *Земля стенулась. Пітьма раптом грянула, звалилася, як кам’яна обрушина* [4, с. 110] – *стенутися* ‘т. с.’ [1, IV, с. 202].

Страпатий ‘зношений, розтріпаний’, пор.: *Там лежали страпаті ткани...* [4, с. 104] – *страпатий* ‘т. с.’ [1, IV, с. 213].

Стріп ‘солом’яна покрівля’, пор.: *Туркоти в стріп залітають* [4, с. 110] – *стріп* ‘т. с.’ [1, IV, с. 217].

Супочивок ‘відпочинок’, пор.: *Твій недовгий супочивок на постелі цвітняній* [4, с. 77] – *супочивок* ‘т. с.’ [1, IV, с. 230].

Таронтля ‘тарантул, великий отруйний павук, що живе в землі’, пор.: *Чую, ходить туга круг мого ліжка, мов таронтля сіра* [4, с. 204] – *таронтля* ‘т. с.’ [1, IV, с. 247].

Темрявий ‘темний, похмурий, засмучений’, пор.: *Темрявий берест шумить самотньо* [4, с. 60] – *темрявий* ‘т. с.’ [1, IV, с. 254].

Тканка ‘тканина; густа тканина сітка ловити рибу; краса до жіночого головного убору’, пор.: *Там лежали стріпні ткани...* [4, с. 104] – *тканка* ‘т. с.’ [1, IV, с. 267].

Товар ‘худоба’, пор.: *А там ходив товар безглаздий, лінива вагата, та й потрощили цівку-стрілку повільні копита* [4, с. 108]; *І в хруску дерева захряс крик розпачу: «Пожар!» І в воду кидався й тонув збезумлений товар* [4, с. 301] – *товар* ‘т. с.’ [1, IV, с. 268].

Торох ‘гуркіт, шум’, пор.: *Я де луча – услід за мною тьма і зойки, огонь і розтріск! Тільки ж хутко і перемчало. Увалився за обрій торох* [4, с. 218] – *торох* ‘т. с.’ [1, IV, с. 276].

Трепінка ‘осика’, пор.: *Хлопець став, затремтів, як трепінка* [4, с. 161]; *Юна трепінка, зрушена крилами ранку, до сонця шумить і блискоче* [4, с. 96] – *трепінка* ‘т. с.’ [1, IV, с. 281].

Тростка ‘прут, тонка гнучка гілка, хворостина; стеблина очерету’, пор.: *Ось, на тобі, каже цю тростку. На що загадаєш, чого захочеш, – помахнеш нею, твоє і буде* [4, с. 161] – *тростка* ‘т. с.’ [1, IV, с. 287].

Трудний ‘втомлений, змучений; обтяжений; тяжко хворий’, пор.: *Тут мого тата немає, десь він інде тепер на спочинку, бо він приїхав дуже трудний* [4, с. 182] – *трудний* ‘т. с.’ [1, IV, с. 289].

Тручати ‘штовахати, пхати’, пор.: *Вітер, як бик, видирає роги, тручає в груди...* [4, с. 312] – *тручати* ‘т. с.’ [1, IV, с. 291].

Турба ‘турбота’, пор.: *Забудься денної турби: вернули з поля голуби, німіє вітер голубий, не сміє листя колихати...* [4, с. 39] – *турба* ‘т. с.’ [1, IV, с. 295].

Туркавка ‘горлиця’, пор.: *Ми зостались на темному острові. Голос туркавки був відрада нам* [4, с. 104] – *туркавка* ‘т. с.’ [1, IV, с. 296].

Углибати ‘тонути, пропадати’, пор.: *Хто мені повість, у які безодні углибає час?* [4, с. 327] – *углибати* ‘т. с.’ [1, IV, с. 314].

Угніватися ‘розгніватися’, пор.: *Угнівався син, відказує з серця: “Добра рада – селючку взяти... [4, с. 162] – угніватися ‘т. с.’ [1, IV, с. 314].*

Удозвіль ‘достатньо, вдосталь’, пор.: *Стріляли з лука дичину, багато мали стад, удозвіль зерна й волокна [4, с. 297] – удозвіль ‘т. с.’ [1, IV, с. 320].*

Узграниччя ‘пограниччя’, пор.: *Нечутно дні спливаються в сторіччя. Цвіте безпечно давнє узграниччя [4, с. 134] – узгрянниччя ‘т. с.’ [1, IV, с. 323].*

Узміжок ‘окраїна межі’, пор.: *На узміжках потайних припаду до ніг твоїх [4, с. 69] – узміжок ‘т. с.’ [1, IV, с. 324].*

Уймати ‘брати, забирати, приймати’, пор.: *Чи хто відчув їх, чи пізнав, чи аромат їх хто уймав... [4, с. 34] – уймати ‘т. с.’ [1, IV, с. 326].*

Упруг ‘міра площі, ділянка землі, яку можна зорати однією упряжкою волів’, пор.: *Обійди упруг, перейди й другий – ти можеш найти голубу намистину [4, с. 117] – упруг ‘т. с.’ [1, IV, с. 348].*

Хопта ‘бур’ян’, пор.: *Тихо було. Нетоптана хопта холоділа в росі і смутку [4, с. 313] – хопта ‘т. с.’ [1, IV, с. 410].*

Хорошень ‘красень’, пор.: *Був дід, і баба, і синок їх милий, Івасик, був, чорнявий хорошень [4, с. 154] – хорошень ‘т. с.’ [1, IV, с. 410].*

Цвіркіт ‘цвірінькання горобців’, пор.: *Не прогнівись, що правди не втаю: адже у тебе там людей – як цвіркоту в гаю! [4, с. 152] – цвіркіт ‘т. с.’ [1, IV, с. 425].*

Цвічений ‘такий, що перебуває у цвітінні; кольоровий’, пор.: *Не мріє осінь у діброві задріти цвічену черемху [4, с. 254]; А ще ж бо зблизька, через став, крізь цвічену дугу щасливі літа в ряд постав, як копи на луку [4, с. 228] – цвічений ‘т. с.’ [1, IV, с. 426].*

Чардак ‘палуба судна’, пор.: *На кораблику, на чардаку тьмяно біліє зламана квітка [4, с. 268] – чардак ‘т. с.’ [1, IV, с. 444].*

Чатина ‘хвоя, глиця’, пор.: *А я біля тебе кластиму хату. Стіни пороблю із сухої чатини. На покрівлю соснових гілок [4, с. 182] – чатина ‘т. с.’ [1, IV, с. 447].*

Чварахнути ‘впасти’, пор.: *Коли щось як гуне по лісі, як чварахне, як бризне громом! [4, с. 160] – чварахнути ‘т. с.’ [1, IV, с. 448].*

Черлений ‘темно-червоний’, пор.: *Береза пройшла крізь зорю і стала черлена [4, с. 238] – черлений ‘т. с.’ [1, IV, с. 458].*

Чечекати ‘сюрчати (про комах)’, пор.: *І було навколо дивно тихо, тільки коник гостро десь чечекав* [4, с. 267] – *чечекати* ‘т. с.’ [1, IV, с. 461].

Чечик ‘чечітка, невеликий співучий птах родини в’юркових’, пор.: *А день не спить. То чечик чиргикне десь, то голуб загуде* [4, с. 155] – *чечик* ‘т. с.’ [1, IV, с. 461].

Чорноталь ‘верба попеляста, дводомна рослина родини вербових, сірий, густо опушений кущ 3–6 метрів заввишки’, пор.: *І очі темні, і в очах замислена печаль, і ніжна мордочка жує солодкий чорноталь* [4, с. 150] – *чорноталь* ‘т. с.’ [1, IV, с. 472].

Чугаїна ‘свита, старовинний довгополий верхній одяг з домотканого грубого сукна’, пор.: *Увійшов я – там дід замишлий, на чугаїні червоні вуса...* [4, с. 230] – *чугаїна* ‘т. с.’ [1, IV, с. 475].

Чуть ‘ледве, трохи; як тільки’, пор.: *Крізь темні віти черешень чуть світиться стяга черлена* [4, с. 39]; *В бузинових кущах ночує, чуть на світ – уже збіг на горби* [4, с. 129] – *чуть* ‘т. с.’ [1, IV, с. 479].

Щавій ‘щавель, багаторічна трав’яниста рослина родини гречкових’, пор.: *І смутно ручай брумчав і курликав поміж щавієм та лопухами* [4, с. 313] – *щавій* ‘т. с.’ [1, IV, с. 522].

Щолопок ‘вершина, маківка’, пор.: *Ось камінь край води біліє гострим щолопком* [4, с. 150] – *щолопок* ‘т. с.’ [1, IV, с. 529].

Якого ‘скільки, як багато’, пор.: *Коли б ти тільки знав, якого в нім печерок та яскинь!* [4, с. 141] – *якого* ‘т. с.’ [1, IV, с. 539].

Ярній ‘весняний’, пор.: *А сині ж метелики, сині, де ярній цвіт на долині* [4, с. 60] – *ярній* ‘т. с.’ [1, IV, с. 543].

Отже, Володимир Свідзинський відчував помітний вплив народнорозмовної стихії, використовуючи народнорозмовні лексеми, які згодом не закріпилися як нормативні в літературній мові чи були визнані розмовними. Наведеним переліком не вичерпано всіх позанормативних (із сучасного погляду) лексичних елементів, представлених у поетичному мовленні В. Свідзинського. Інші (як, безперечно, й наведені вище) лексеми вимагають ретельного лексикологічного опрацювання; потрібне з’ясування їхньої співвіднесеності з конкретними структурно-територіальними утвореннями української мови, уточнення їх значень, пошук фіксацій у діалектографічних джерелах, особливо тих, що містять лексику подільського говору. Трактувати всі такі лексичні одиниці

ТІЛЬКИ ЯК ДІАЛЕКТНІ ЯВИЩА НЕ МОЖНА: ЧАСТИНА ЇХ, ЦІЛКОМ ІМОВІРНО, ВИЯВИТЬСЯ АВТОРСЬКИМИ НОВОТВОРАМИ.

Література

1. Грінченко Б. Словарь української мови : в 4 т. Київ : Наукова думка, 1996.
2. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови. Київ : Рад. школа, 1966. 307 с.
3. Історія української мови. Морфологія. Київ : Наукова думка, 1978. 540 с.
4. Свідзинський В. Поезії. Луцьк : Вежа, 2003. 397 с.
5. Українська діалектна морфологія. Київ : Наукова думка, 1969. 200 с.

References

1. Hrinchenko B. *Slovar ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv, 1996, vols 1-4. (in Ukrainian).
2. Zhylko F. T. *Narysy z dialektolohii ukrainskoi movy* [Essays of the dialectology of the Ukrainian language]. Kyiv, 1966. 307 p. (in Ukrainian).
3. *Istoriia ukrainskoi movy. Morfolohiia* [History of the Ukrainian language. Morphology]. Kyiv, 1978. 540 p. (in Ukrainian).
4. Svidzynskyi V. *Poezii* [Poetry]. Lutsk, 2003. 397 p. (in Ukrainian).
5. *Ukrainska dialektna morfolohiia* [Ukrainian dialectal morphology]. Kyiv, 1969. 200 p. (in Ukrainian).

Yurii Hromyk. Dialectal Elements in the Literary Texts of Volodymyr Svidzynskyi.

The problem of interaction between literary language and dialects is one of the fundamental theoretical and practical issues of functioning of literary language. Volodymyr Svidzynskyi was the author who used the elements of the Ukrainian dialects in the literary texts.

The article deals with the complex study of individual peculiarities of usage of Ukrainian dialectal elements of different levels in the literary texts of Volodymyr Svidzynskyi. The dialectal units were systematized according to the levels of a language system and commented on the basis of their origin. A functional loading of dialectal units was studied, their frequency in the literary texts was found out, peculiar features of their combinability were pointed out.

The paper notes that most of the poet's use of lexical, lexical-semantic, and lexical-word-building dialecticisms at the end of the XIX century - the first half of the XX century was perceived as an integral part of the lexical fund of the national language.

Key words: literary language, dialectal language, dialecticism, literary text, V. Svidzynskyi.

УДК 821.161.2'06-1.09:7.04Свідзинський

Ігор Гунчик

ORCID ID: 0000-0002-6192-4077

Фольклорна магічно-сакральна стихія в поетичному світобаченні Володимира Свідзинського

Проаналізовано поетичні твори В. Свідзинського, у яких відображено фольклорно-міфологічне бачення поета. Звернено увагу на поетичні стилізації під фольклорні тексти, які належать до найпотаємнішого шару української духовної культури – народних молитов, замовлянь та інших жанрів магічно-